

การประเมินเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์และประเมินความหมายและคุณค่าของการดำเนินงานโครงการเครือข่ายการจัดการบริการทางสังคมสำหรับผู้ติดเชื้อ ผู้ป่วยเอดส์และครอบครัว หรือเรียกสั้น ๆ ว่า โครงการเครือข่ายทางสังคม โดยชี้ให้เห็นรูปแบบ กระบวนการดำเนินงาน ผลงาน และผลกระทบที่มีผลต่อการพัฒนาภาวะความเป็นอยู่ของผู้ติดเชื้อและผู้ป่วยเอดส์ ตลอดจนปัจจัยและเงื่อนไขที่กำหนดผลงานและผลกระทบดังกล่าว โดยเฉพาะในประเด็นเรื่องนโยบาย กลยุทธ์ โครงสร้างองค์กร และการบริหารจัดการโครงการ นอกจากนี้ได้ให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาโครงการ เพื่อให้ผู้ติดเชื้อและผู้ป่วยเอดส์สามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองและอยู่ในครอบครัวและชุมชนได้อย่างปกติสุข

ผลการประเมินเรื่องนี้ได้ใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพเป็นกระบวนการหลักในการตอบคำถามการประเมินทุกประเด็น และใช้วิธีการศึกษาเชิงสำรวจเป็นกระบวนการเสริมในการทำความเข้าใจคุณลักษณะบางประการของผลงาน ผลกระทบ และกระบวนการดำเนินงานในรูปของเชิงปริมาณ หรือเป็นตัวเลขเพื่อให้ได้ข้อสรุปที่ชัดเจนและสมบูรณ์มากขึ้น ในการศึกษาเชิงคุณภาพนั้นได้เก็บข้อมูลด้วยการ สัมภาษณ์ลึกและสังเกตการดำเนินงานของแหล่งข้อมูลหลัก 5 กลุ่มคือ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข (ผู้รับผิดชอบโครงการเรื่องนี้ที่ประจำศูนย์ควบคุมโรคติดต่อเขต สำนักงานสาธารณสุข จังหวัด โรงพยาบาลระดับศูนย์ จังหวัด อำเภอก และสถานีนอนมัย) ผู้บริหารและปฏิบัติงานประจำสำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัด ผู้แทนองค์กรเอกชน ผู้แทนกลุ่มผู้ติดเชื้อและผู้ป่วยเอดส์ และแกนนำของกลุ่ม หรือองค์กรประชาชน จำนวนรวม 37 8 12 15 และ 10 คน ตามลำดับ และในการศึกษาเชิงสำรวจได้ใช้แบบสอบถามที่ผู้ประเมินสร้างขึ้นเก็บข้อมูลจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข กลุ่มต่าง ๆ และผู้ติดเชื้อและผู้ป่วยเอดส์ จำนวนรวม 263 และ 447 คนตามลำดับ โดยแหล่งข้อมูลเหล่านี้ได้เก็บรวบรวมจาก พื้นที่ 8 จังหวัดครอบคลุมทุกภูมิภาคคือ จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย ราชบุรี สมุทรสาคร ขอนแก่น กาฬสินธุ์ นครศรีธรรมราช และสงขลา ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้รับนำมาวิเคราะห์ด้วยกระบวนการวิเคราะห์เนื้อหา ส่วนข้อมูลเชิงปริมาณได้วิเคราะห์ด้วยค่าสถิติที่เป็นความถี่และร้อยละ ผลการวิเคราะห์ได้นำเสนอข้อมูลทั้งสองส่วนควบกันการใช้ข้อมูลเชิงคุณภาพเป็นหลักในการนำเสนอ

ผลการประเมินได้ข้อค้นพบที่มีความหมายและคุณค่า ตลอดจนข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาโครงการดังนี้

1. รูปแบบการดำเนินงานของโครงการมี 2 แบบคือ รูปแบบพื้นฐานเครือข่ายทางสังคม และรูปแบบก้าวหน้าเครือข่ายทางสังคม โดยรูปแบบพื้นฐานนั้นมีศูนย์การให้บริการแก่ผู้ติดเชื้อและผู้ป่วยเอดส์ที่โรงพยาบาลระดับต่าง ๆ และทำในเชิงรับ ด้วยการให้การรักษายาบาลและการให้คำปรึกษาแนะแนวเรื่องการใช้ชีวิตและการขอรับความช่วยเหลือจากแหล่งต่าง ๆ นอกจากนี้โรงพยาบาลบางแห่งได้จัดวันนัดพบประจำเดือนของกลุ่มผู้ติดเชื้อและผู้ป่วยเอดส์เพื่อรับการปรึกษาและแลกเปลี่ยนความรู้และข้อมูลข่าวสารด้วย ส่วนความช่วยเหลือสงเคราะห์นั้นสำนักงานประชาสงเคราะห์เป็นผู้รับผิดชอบหลัก ในการให้เป็นเงินช่วยเหลือค่าใช้จ่ายและการประกอบอาชีพ และการสงเคราะห์เด็กในครอบครัวผู้ติดเชื้อและผู้ป่วยเอดส์ ซึ่งผู้ขอรับบริการเกือบทั้งหมดได้รับคำแนะนำจากโรงพยาบาล รูปแบบดังกล่าวนี้เป็นแนวคิดและวิธีปฏิบัติทั่ว ๆ ไปในพื้นที่ต่าง ๆ และเป็นไปด้วยการส่งเสริมและสนับสนุนจากสำนักงานควบคุมโรคติดต่อเขต (สคต.) และสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด (สสจ.) ส่วนรูปแบบก้าวหน้าเป็นแนวคิด และการปฏิบัติที่เกิดขึ้นในบางพื้นที่เท่านั้น โดยที่การปฏิบัติตามแนวทางของรูปแบบพื้นฐานยังคงมีอยู่แต่ได้ทำเพิ่มเติมในเชิงรุก ด้วยการที่ในชุมชนระดับจังหวัด อำเภอ และหรือตำบล ทางราชการได้จัดตั้งคณะบุคคลเป็นองค์กรที่ทำการรณรงค์เรื่องโรคเอดส์และจัดตั้งกองทุนโรคเอดส์เป็นการเฉพาะ ส่วนโรงพยาบาลนั้นบางแห่งได้ร่วมกับสถานีนอมาลัย องค์การเอกชน และหรือกลุ่มผู้นำชุมชนจัดตั้งกลุ่มผู้ติดเชื้อและผู้ป่วยเอดส์ในชุมชนขึ้นพร้อมให้การสนับสนุนทั้งทางวิชาการและสังคม และบางกลุ่มได้รับการสนับสนุนด้านการเงินจาก อบต. ในพื้นที่ด้วย

2. ผลงานโดยรวมของเครือข่ายทางสังคมนั้นประสบความสำเร็จระดับหนึ่งที่ได้ให้บริการรักษายาบาลและการสงเคราะห์ผู้ติดเชื้อและผู้ป่วยเอดส์ได้จำนวนหนึ่ง แม้ว่าเป็นจำนวนไม่มากนักเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนผู้ป่วยที่มีอยู่แต่ก็เป็นที่ยอมรับ บรรเทาปัญหา และสร้างความพอใจให้ผู้ได้รับบริการพอสมควร และมีส่วนทำให้สังคมเข้าใจและยอมรับผู้ติดเชื้อและผู้ป่วยเอดส์มากยิ่งขึ้น นอกจากนี้โรงพยาบาลยังได้มีส่วนร่วมในการจัดตั้งกลุ่มผู้ติดเชื้อและผู้ป่วยเอดส์ในโรงพยาบาลที่เป็นพื้นฐานในการเชื่อมต่อกับชุมชนและใช้เป็นแนวทางแก้ไขปัญหามีประสิทธิภาพต่อไป ซึ่งผลงานดังกล่าวนี้เกิดขึ้นจากการผลักดันอย่างมากในเชิงนโยบาย งบประมาณ และการพัฒนาความพร้อมของเจ้าหน้าที่ในเรื่องความเข้าใจโรคเอดส์ และการให้คำปรึกษาแนะแนวเป็นสำคัญ

3. การดำเนินงานของเครือข่ายทางสังคมยังมีข้อจำกัดและอุปสรรคในการพัฒนาหลายประเด็น ที่สำคัญคือคณะกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหาโรคเอดส์ระดับจังหวัดยังขาดการ

ชั้นนำเชิงนโยบาย กลยุทธ์และกลวิธีเป็นการเฉพาะของพื้นที่ และผลงานมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับความสนใจและจริงจังของประธานและหรือเลขานุการของคณะกรรมการ สดต. และสสจ. ใน ฐานะหน่วยงานสนับสนุนก็มีความจำกัดด้วยโครงสร้างองค์กรและวิถีการทำงาน จำนวนบุคลากร และข้อมูลข่าวสารที่เป็นระบบและมากเพียงพอ ส่วนหน่วยงานปฏิบัติการนั้นโรงพยาบาลระดับต่าง ๆ ต่างมีข้อจำกัดที่คล้าย ๆ กับหน่วยงานผู้สนับสนุน นอกจากนี้ยังขึ้นอยู่กับผู้บริหารของโรงพยาบาลว่า ให้ความสำคัญกับโรคเอดส์มากน้อยเพียงไร รูปธรรมสำคัญที่ชี้ให้เห็นคือ ได้มีการจัดตั้งหน่วยงานและ กลุ่มบุคคลที่ให้บริการแก่ผู้ติดเชื้อและผู้ป่วยเอดส์เป็นการเฉพาะหรือไม่ รวมทั้งการให้ความสำคัญกับการจัดตั้งกลุ่มในโรงพยาบาลและการเชื่อมต่อกับชุมชนด้วย ซึ่งโรงพยาบาลจำนวนน้อยมากที่ทำ กิจกรรมเชิงรุกในลักษณะดังกล่าวที่ร่วมกับชุมชนให้การสนับสนุนช่วยเหลือกลุ่มผู้ติดเชื้อและผู้ป่วยเอดส์ ที่อยู่กับครอบครัว และชุมชน ในขณะที่ผู้ติดเชื้อและผู้ป่วยเอดส์ในชุมชนและกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นในชุมชน ส่วนใหญ่ได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือในการจัดตั้งและพัฒนาจากผู้นำชุมชนและองค์กรเอกชน แต่ทำ ได้ไม่มากนักเนื่องจากมีข้อจำกัดอย่างมากของบุคลากรและองค์กรที่เข้าร่วม สำหรับสำนักงานประชา สงเคราะห์จังหวัดนั้น ก็มีข้อจำกัดเรื่องการให้การสงเคราะห์ที่เป็นลักษณะการตั้งรับเงินในการสงเคราะห์ ไม่เพียงพอกับความต้องการและมีความล่าช้าในการจ่ายเงินช่วยเหลือ

ความจำกัดในลักษณะต่าง ๆ ดังกล่าวนี้นี้มีเหตุสำคัญอันเนื่องมาจากความไม่ชัดเจน เรื่องนโยบายและการกำหนดกลยุทธ์ของหน่วยงานส่วนกลางที่มีต่อโครงการเครือข่ายทางสังคม กล่าวคือ นโยบายไม่ได้ชี้ชัดให้ผู้ติดเชื้อและผู้ป่วยเอดส์เป็นศูนย์กลางของการป้องกันและแก้ไขปัญา และการ บรรลุผลในการพัฒนาศักยภาพของผู้ติดเชื้อและผู้ป่วยเอดส์ให้สามารถดูแลตนเองและอยู่กับครอบครัว และชุมชนอย่างปกติสุข และความไม่ชัดเจนของโครงการทางสังคมที่เกี่ยวกับโรคเอดส์ที่ยังแบ่งแยก กันทำแต่มีความซ้ำซ้อนในแนวคิดและวิธีปฏิบัติ เช่น โครงการพัฒนาระบบบริการดูแลผู้ติดเชื้อและ ผู้ป่วยเอดส์อย่างครบถ้วนและต่อเนื่อง หรือโครงการ CCC มีความแตกต่างกันอย่างมากกับโครงการ เครือข่ายทางสังคม

4. ข้อเสนอแนะการพัฒนาโครงการเครือข่ายทางสังคมได้ครอบคลุมการพัฒนาเชิง นโยบาย ยุทธศาสตร์ โครงสร้างองค์กร และการบริหารจัดการ เช่น ข้อเสนอปรับปรุงความหมายและ ชื่อโครงการเครือข่ายทางสังคม การรวมโครงการเครือข่ายทางสังคมและโครงการ CCC เป็นโครงการ เดียวกัน การปรับปรุงยุทธศาสตร์ชาติเรื่องโรคเอดส์ให้เน้นโครงการทางสังคม การปรับปรุงการทำงานของ คณะอนุกรรมการเอดส์จังหวัด และการปรับโครงสร้างของโรงพยาบาลให้จัดทำโครงการทาง สังคมที่มีการบูรณาการและเอกภาพ นอกจากนี้มีข้อเสนอแนะให้พัฒนาการปฏิบัติการและวิชาการของ เครือข่ายทางสังคม เช่น การพัฒนาบุคลากรเพื่อเสริมแนวคิดและประสบการณ์ใหม่ การบูรณาการให้ บริการทางการแพทย์และสังคมสิ้นสุดในหน่วยเดียวกัน (one stop unit) การจัดทำฐานข้อมูลโครงการ ทางสังคมเรื่องโรคเอดส์ การสร้างความพันธ์ส่วนตัวภายในกลุ่มผู้รับผิดชอบโครงการทางสังคม การ ส่งเสริมให้สถานบริการของรัฐสร้างโครงการในชุมชน การพัฒนาความสามารถของเจ้าหน้าที่ด้านการ วิจัยและประเมินผล และการพัฒนาการประชุมประจำปีโครงการทางสังคมในแต่ละพื้นที่ให้มีประสิทธิ ภาพและนำข้อสรุปไปปรับใช้อย่างจริงจัง